Moreau Mss.-Paris.

DE MAGICIS ACTIONIBVS DISQVISITIO SVCCINCTA, ELEGANS ET NERVOSA.

SENTENTIÆ

JOHANNIS BODINI IVRECONSVLTI GALLI

oppoſita:

Auctore

MARTINO BIERMANNO ASCAnienſi, in Illuſtri JULIA quondam Profeſſore Clariſſimo.

FRANCOFURTI,

Typis CASPARIS RÖTELII.

ANNO M. DC. XXIX.

Sumptibus Iohan-Caroli Vnckelij.

24244.260
*
HARVARD COLLEGE
AUG 7 1936
LIBRARY
Kittredge fund

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,

DN. HENRICO IVLIO, EPISCOPO HALBERSTADENSIVM, DVCI BRVNOVICENSIVM & Lunæburgenſium, Domino ſuo clementiſſimo.

Offero tibi, Princeps Illuſtriſſime, hunc de Magicis diſcurſum præceptoris mei: conciſum illum juxta ac diductum. Fuſior enim eſt, quam prò modo eorum, quæ ad diſputationem ſolennem adducuntur: quæ minutis quæſtionibus, ac veluti punctis proponi conſueuerunt. Parcior autem multo eſt, quam cauſa poſtulat ipſa, quæ contra JOHANNEM BODINVM *diſceptatur. Is cum ſcripto accurato & diſerto de Magorum Dæmonomania diſſeruiſſet, variis variarum diſciplinarum, variorumq; in ſingulis autorum, principiis & rationibus, non paucis etiam obſervationibus particularibus, ex ſemiſſe quidem ſuis ipſius, ex ſemiſſe vero aliorum, ſubnixus & ſubleuatus: tum ſingulari ſcripti auctario, quæ* JOHANNES WIERVS *de præſtigiis Dæmonum prolixe ac ſtudioſe congeſſerat, perſtrinxit ac confutauit. Quanquam autem ego, vt de alterutro autore cenſoriam virgam mihi ſumam, fas non eſſe ducam: hoc tamen è præceptore meo auditum libenter commemoro:* WIERVM, *dum ſubjecto talium mutationum plus ſatis tribuit, Magica tantum non omnia, omnino dicere naturalia:* BODINVM *vero, principio mouenti externo nimium deferentem virium, ἀδυνάτα admittere plurima. E quibus ea, quæ potiora & plane enormia eſſent, excerpta, & expreſſis obeliſcis hoc in tractatu confoſſa ſunt: reliqua vero, quæ leviora ſunt & exiliora, occultis generalium*

lium assertionum & demonstrationum sunt damnata calculis. Nec sane pluribus ad publicam disputantium coronam accedendum: nec paucioribus cum BODINO seorsim agendum simul & semel videbatur. Itaq; breuitatem conditio rei præsens, dilatationem necessitas causæ tutabitur. Quanquam ego suspicer, ac prorsus persuasum habeam, præceptorem meum summis hisce capitibus ἰχνογραφίαν exhibere plenioris operis, quod eadem de re ipse meditatur. Memini enim, cum sermo incidisset, iterum iterumq; eum dicere, non modo cum Bodino & inquisitoribus hæreticorum, qui aniculaꝝ voculis plus debito fidant, sed & cum Alberto Magno, Thoma, Petro Pomponatio, aliisque Philosophis, qui rationem sectentur, quæstiones istas transigendas esse, seque istud negotii susceptorum, vbi paulum otii nactus esset, & rem aliis gratam fieri intellexisset. Sed de argumento satis. Offero autem tibi, Princeps Illustrissime, hoc quicquid id est opusculi, atque vt Celsitudini tuæ obseruantiam meam & animi gratitudinem declarem, offero. Complures jam annos sub Celsitudinis tuæ tutela benignissima, optimis literis in alma Iulia tua incumbo, & non solum vniuersalibus immunitatibus & priuilegiis perfruor, sed clementissimo tuo Patrocinio in dubia quadam causa singulariter steti & seruatus sum. Nunquam illius promeriti summi memoria ex animo meo elabetur. Accipe igitur benignissimo vultu hoc qualecunque animi grati indicium, & tuam Iuliam, meque illius alumnum, quo cœpisti auspicio, feliciter rege, & foue. Bene & feliciter vale. Helmsteti Pridie Idus Ianuarii. Anno cIↃ. IↃ. xc.

Tuæ Celsitud.

subjectissimus servus

JOHANNES à PETKVM
Hamburg.

DISQVISITIO DE MAGICIS ACTIONIBVS DOCTISSIMO PHILOSOPHANTIVM

Conſeſſui ad Diſputandum in Illuſtri JULIA publice propoſita.

THEOREMA I.

AD Phyſicam conſiderationem reducuntur *motus & actiones magicæ.*

2. Quanquam enim in his, quod primum ac verè mouet, non omnino ſit conſiderationis Phyſicæ: per hoc tamen nõ ſtat, quin & ipſe in ſe motus (vt alteratio, vt motus localis) & ſubjectum quod mouetur, ſint conſiderationi naturali ſubjecta. Qua de re monet Ariſt. 2. Phyſ. tex. l. 71. & 73.

3. Sed nec id quod mouetur, modo naturæ ſuæ conſentaneo, vt plurimum afficitur, ſed παρὰ φύσιν & violenter. Attamen cum violentum præſupponat id, quod ſecundum naturam eſt, (vt patet ex Ariſt. 5. Phyſ. tex. 57. & 58.) eodemque conſideratione reducatur: motus magici per reductionem in naturalibus conſtituendi ſunt.

4. Nec firma eſt ratio: Si formæ abſtractæ à Methaphyſico demum cognoſcuntur, motus etiam, quem illæ excitant, Metaphyſico addicetur. Nam cum Metaphyſicus formas iſtas agnoſcat eſſe motores æternos: Phyſicus eaſdem admittit, vt motores æternos. Atque hic quidem, vt principium in ſua ſcientia; ille vero ſubjecti loco. Unde Metaphyſicus ſcit, Quid ſint abſtractæ formæ: Phyſicus ſolum, Quod ſint.

5. Qui vero Tactum, Locum & Motum extra naturæ rerumque naturalium ſortem condunt: præterquam quod multitudinem Entium temere augent, etiam rationem ſuam ita emancipatam Phantaſiæ produnt, vt, niſi quod materiatas res repræſentet, complecti animo nihil poſſint.

6. Inquies: Nonne *Intelligentiæ*, quem mouent, ſingulæ orbem tangunt?

At non tactu, sed virtute mouent formæ istæ purissimæ: vt & anima corpus suum. Tactus autem est illorum, quæ simul sunt extremitatibus suis: hæc corpora sunt, in partes resolubilia.

7. Pertritum autem est, formas circumuoluentes cœlum, & animam agitantem corpus, per accidens saltem, subjecti ductu moueri. Inde autem quî concludere possis, de motu per se spirituum in aëre diffusorum, equidem miror.

8. Sed misso hoc sit quæstio: *An Incorporea per se moueantur.* Negat Aristoteles, negat ratio. Quod enim mouetur, diuisibile est, & parte sui hæret in termino vnde fertur: partim etiam in termino, quo fertur: quia potentiam habet actui conjunctam. At quod indiuisibile, quod incorporeum est, quibus partibus derimetur?

9. Tum vero, vt dem, indiuisibile moueri: mouebitur ergo per spacium, aut seipso minus, aut sibi æquale, priusquam majus emetiatur. Sed quid erit indiuisibili minus? Jam si primo per spacium æquale, itemque per aliud æquale, porro etiam per æquale, quoniam singula sunt indiuisibilia, omnino per quod motus fit, spacium illud totum erit ex indiuisibilibus conflatum. Ita scilicet continuum ex indiuisibilibus erit compositum.

10. Adhæc in motibus istis momentaneis, quisnam erit primus reliquorum canon? quod erit tempus primi mensura motus?

11. Sunt tamen, inquies, *Angeli* alias hic, alias isthic *Sunt*, inquam, *sed sine motu ac mutatione.* Vt enim ea, quæ apta sunt nata in loco esse, tantum mutant locum per motum localem: Sic è diverso, quæ non sunt comparata, vt sint in loco, sunt quidem illa hic illicque, & non sunt, absque motu tamen & mutatione. Documento sunt lumen & species visibiles, quæ momento existunt in aëre sine motu, sola præsentia corporis lucidi aut aspectabilis.

12. Sed de *Magia* triplex quæstio disceptatur: An sit: An talis sit: Propter quid talis sit. Ad quarum explicationem nominis prænotio afferenda est.

13. *Magus* hodie dicitur, qui ex fœdere facto, vtitur diaboli opera ad rem quamcunque. Eodem vsu sumitur vocabulum φαρμακεύω & φαρμακεύτης. Nec contentiose agendum est de vocibus, quæ non demonstrationis vi, sed placito arbitrioque hominum valent. *Saga* vero est mulier, quæ commercium habet cum dæmone.

14. Esse autem Magos, præter autoritatem sacrarum literarum, omni exceptione majorem, Plinius, omnis antiquitatis promus condus fidissimus, diserte ac pluribus locis affirmat. Quin & hodie vulgata est de Magis oratio.

15. Sed difficillima est explicatio, *an Magia sit talis*: hoc est, quæ de Magis perhibentur, an vere sint, qualia jactantur.

16. Quæ

16. Quæ autem de magis memorantur, varia quidem sunt, possunt tamen his fere capitibus distingui. Aut enim ipsis accidunt Magis: aut à Magis deueniunt ad alia. Prius genus quandam passionem; posterius actionem subindicat. Et quæ ipsis contingunt Magis, aut ad animum, aut ad corpus illorum pertinent. Quæ ad animum, aut sensum internum, aut externum attingunt.

17. Cum ergo *Diabolus* in id vnum sit intentus, vt hominum genus errore seductum, in æternum præcipitet exitium: nemini dubium esse potest, quin animis Magorum variis technis insultet & illudat. Quod facile effectu est ei, qui nec spacio locove coercetur, nec dimensione vlla excluditur, quo minus animum hominis penitus subeat. Maxime autem illorum animos inuadendi jus & potestas ipsi permissa est, qui præsidio diuino se subducentes, sua in castra transierunt, illisque Sacramento se astrinxerunt. Horum animos ille per vim occupat & agitat. Cæterum cum *Mens* ipsa immediate decipi patique nequeat, prima quaque arte veterator phantasiam obsidet; quæ, vt mentem vanis conceptibus instruat, aptissima, vt corpus spiritu percieat, potentissima est. Ita vero eam obfirmat, vt ne quem facultati æstimatiuæ, rationique sanæ, de iis qui ipse persuasit, judicandi relinquat locum.

18. Hinc per quietem somnia mouet prodigiosa, quibus *volare*, *cœtus Magorum frequentare*, *complices agnoscere*, *comessationes & tripudia celebrare*, *aliaque peragere* videntur sibi homines dementati: quæ & ipsa expergefacti (vt est amentia) pro veris constantissimè asseuerant. Quam vt rem perficiat, adjumenta quædam sumit è natura. Nam & soporiferas inunctiones imperat, & cibos præbet flatulentos, ad suscitandum fouendumque turbulenta somnia pollentes, apium, cepas, fabas, Phaseolos & alia.

19. Quo minus autem ista somniorum generatio mira alicui aut impossibilis judicetur, quid per naturam fieri doceant Philosophi, considerandum est. Per *somnum* certum est quædam apparere, quæ euenerint, à nostris tamen sensibus & cogitatione remotissima, etiam quæ ad Borysthenem, aut ad columnas Herculis (vt loquitur Arist. lib. de Diuinat. per somnium:) gesta sunt. Horum profecto principium in nobis minime est, quia nec è sensu nec è memoria extiterunt. Est tamen aliquod per se principium, cum neque casu, neque raro, sed multis obtigisse historiæ testes sint. Habent ergo ortum ab ipsis rebus externis, quarum indicia sunt: ita vt ab his motus quidam & sensus pertingat ad animas somniantes, nequidem commotis instrumentis sensuum externorum. Quid enim per quietem potius quam per vigilias apparerent, si per sensuum organa illaberentur? Porro autem tam velox sæpe est animi motus, vt multæ suboriantur imaginationes, quæ si non satis animaduertantur, ab iis quæ sensa sunt defecisse, pro veris putentur proferanturque, cum falsæ sint.

Quod

Quod tum in ſomniis crebro, tum delirantibus & Melancholicis, qui celerem habent imaginationem, creberrime vſu venit. Quod ſi ergo per naturam fieri monſtratur, vt res, quæ longiſſime remotæ, nulloque ſenſu compertæ ſunt, imaginationem citra ſenſum externum moueant, & ſomnium excitent: quid ſi imaginum formatrix cauſa ipſi animæ inteſtine adſit? nonne ſimulacra, nonne ſomnia impreſſerit? Et ſi falſa ſomnia & animi concepta enarrantur vt vera, quoties phantaſia æſtimatiuam motu præcurrit: an non pro veriſſimis referentur ea quibus præter motus celeritatem, etiam violentia impreſſionis in animo acceſſit?

20. Sed pergo. *Nunquam ego potui illorum capere rationem, qui animos Magorum extra corpora abripi, & ad Panegires ſuas ferri aſſeuerant*: illamque emigrationem nuncupant ἔκϛασιν. Enimvero cujus animus expatiatus eſt, eritne corpus illud viuum an mortuum? Si viuum dicatur: ergo animatum eſt, quod anima vacat. Si mortuum: quid impedit mortuos reſurgere, quando & illorum anima egreſſa eſt? Nec eſt quod occurras: in corporibus ἐκϛαλικοῖς ſupereſſe facultatem recipiendi animam reducem, quæ nulla ſit in cadaueribus. Quænam ea potentia eſt? Dicas calorem vitæ modiperatorem: nec ſane dicere aliam poſſis. Eſt enim calor vltima diſpoſitio corporis ad animam: idemque eſt vinculum animæ cum corpore. At non poteſt caloriſte nec momentum perdurare, cum ſit ῥευϛὸς niſi in momenta, veluti flammula regeneretur. Et quia ὁμοειδεῖ calore genitum oportet, cum ipſe ſit non ſolum animæ vector ſed & miniſter, omninoque ita animæ addictus, vt nec hæc ſine illo corpori ineſſe, nec ipſe ſine anima vllo perfungi munere poſſit: à quo generandus eſt, calorem illum ab anima adjutum inſtructumque eſſe oportet. Quis autem talis erit in corpore, à quo anima abiit? Addo & hoc: non poſſe calorem, quem dixi, foueri ſuſtentarique ſine pulſu & reſpiratione. Quid vero, abſente anima, ciebit iſta? Nec objeceris Apoplecticos & mulieres, quæ vtero præfocantur, aliosque qui ſine reſpiratione vitam trahant. Quid enim illis vnquam deceſſiſſe vitæ potuit qui in vitam redeunt? Quod ſi vita non defecit: ergo nec ἐνέργεια vitæ: quin imo vita animalis eſt ipſa animæ ἐνέργεια, in pulſu & reſpiratione vigens. Ergo non poteſt anima integra ſecedere à corpore viuo incolumique. At ſi τὸν νοῦν ſolum euagari dicat, relicta anima ſentiente & vegetante, id quod volebas minime explicatum reddes, cauſam ἀναισθησίας in corpore, præſente anima ſentiente. Quin nec alterum quod intendebas, ratione conſtitues, notationem locorum, perſonarum, plurimarumque ſingularium & materiatarum conditionum, quas referunt ex profectione ſua Magi: quas mens à materia ſejuncta non intelligit. Denique ſi menti comitem itineris ad-

ris adjungas sentientem animam, hæc quomodo sine subjecto corpore, cujus est actus, subsistet? quomodo sine organis appositis operabitur? Præterea autem die, quæso, si anima sit vspiam à corpore profecta: si corpus in integro restet domi vnumne an duo erunt ὑφυσάμενα? Quidni duo sint, quando vtrumq; per se subsistit? Quomodo autem essentialiter vniri & coalescere possunt, quæ per se subsistentia actuque diuisa, nullam sui mutationem subeunt: Actus certe actui non vnitur, nec subsistentiæ subsistentia.

21. Pulcre tamen contra venis: Animam hominis immortalem esse, & propterea separabilem: itemque animam à corpore libere subsistentem operantemque esse immortalem. Vera, inquam, hæc sunt ad animam, non ad animatum adducta. *Subsistere potest anima hominis sine corpore animato, non potest autem animatum corpus esse sine anima.*

22. Vis ergo dicam: quod sit ἔκστασις? Est Aristoteli lib. de Diuinat. per somnium, sensuum externorum ad interna conuersio talis, vt nec passio corporea motusque externus percipiatur, & virtus imaginatrix ab operis domesticis feriata, concipiat & tractet peregrina & sublimiora quam pro captu sensuum. Est vero Medicis vehemens animi perturbatio, qualis in Mania. Autor est Galen. 3. in 3. Epid. & 1. Prorrhe. 6. Item Theophrastus lib. 9. de historia plant. cap. 13.

23. Negat porro Bodinus, posse soporiferis medicamentis tam profundum induci stertorem, quem ignis cuti admotus non excutiat. Negat? Atqui idem mox affirmat eam narcoticorum vim, quæ somno deuinctos nec triduũ dimittat. An ergo triduani hi, dum sensus sepulti sunt, euigilauerint? an dolores senserint?

24. Nec miraberis, optime, si ἐκστατικοὶ quos vocas, indicta statutaque hora restituantur. Nihilo id certiori argumento est abitioni animæ, quam fingis: quam somno, pharmacorum natura prouocato, somniorumque ludibriis à Dæmone conformato productoque, denique ab ipso fabulæ actore, cum libitum esset, abrupto & finito.

25. Equidem demiror Seplasiarium Jureconsultum, de forma & vsu *Vnguenti soporiferi* differentem. Pinguia, inquit, sunt calida. Ergo vnguentum istud non infert soporem. At non accidentalis seu vnctuosa forma, sed substantialis, quæ in temperamento consistet, è basi confectionis nata: hæc inquam, somnum generat. Adduntur autem pinguia, vt inungui, inunctumq; tenacius inhærere & agere possit. Nec verum est, vulgo quod putatur, quæ ad somnum stuporemque cogunt, frigida esse omnia. Indicant hoc opium, crocus, stirax, vinum, cicuta, coriander, quæ calida cum sint, vaporosa & indigesta

plus minuſue humiditate ſpiritus ligant. De vſu vero vnguenti quærit, cur dorſo, brachiis, cruribus potius, quam fronti illinatur. Quid vero? ſi toti corpori, nonne etiam fronti? Et eo quidem corpori vniuerſo, ut ſtuporem neruis inducat eum, qui nec verba, nec inuſtiones moretur. Quanquam quid prohibet opinari, accuratam iſtam delibutionem (vt alia) fuco fieri? Nam & ſine vnguentis viſi ſunt Magi aliique ſcelerati, certorum fiducia verborum, acerbiſſima tormenta indolenter ſuſtinuiſſe: ἀνοδύνῳ quodam animi, ſed παρὰ φύσιν, quo ſpiritus ligarentur, &; ne ad partes excruciatas confluant, coercerentur, à diabolo obſtupefacti.

26. Sic Magi ſomniant. Sed & vigilantes variis eluduntur phantaſmatis, vt efficere & videre ſibi videantur, quæ nulla ſunt.

27. *Non poſſunt autem Dæmones verum induere corpus, quo ſenſui fiant euidentes:* quia in ſempiternis nihil accidit noui: nec poteſt transformatio iſta fieri ſine alteratione, à qua formæ ſeparatæ maxime ſunt immunes.

28. Quicquid autem hujus ſit, quod apparet, *viſum decipi poſſe certum eſt.* Neque enim ſolum ſpecies & figuræ rerum externarum oculis ſuſcipiuntur: ſed & à Phantaſia ſimiles ſponte effinguntur, tanta quidem vi & euidentia, vt & foras ad communem ſenſum, inde ad oculos redundent. Sic pueri auditis μορμολυκείοις faciem occultant, quod ſpecies horrenda, ab impotentiori Phantaſia efficta, jam in oculis ſit. *Itaque perſtringi poſſunt oculi imagine, à ſola Phantaſia ſuppeditata.* Eſt & alia fraus Phantaſiæ in oculos, ad quam tamen objectum externum conſpirat. Nam ſi quid imaginatio ſingulare aut dirum conceperit; ſi qua foris incidat ſpecies, quæ vtcunque aut etiam nihil reſpondeat conceptui; hanc ſuo domeſticoque figmento conformem ipſa tum arripit, tum judicat. Adhæc quid mirum circa figuram, quæ eſt commune ſenſuum objectum, oculos hallucinari? Quare ſubſtituto corpore quocunque (ſi præſertim Phantaſiæ ſit illuſum:) oculos de figura perverſe judicare contigerit. Quod ſi qualitas ſeu lineamenta figuræ oculis non recte fuerint dijudicata: multo minus eadem dignoſcentur tactu, qui ſolum continuum & diſcretum in figuris notat.

29. *Omnino autem maxima vis eſt phantaſiæ ad errores:* quod illorum exempla ſatis declarant, qui affectu, aut morbo, præpediti ſunt, aut qui æſtimatiuam parũ integram conſtantemque habent, à quibus falſiſſima & ineptiſſima cogitantur & effutiuntur. Quod ſi hæc ab architecto omnis erroris fuerit obſeſſa, quæ non abſurda monſtroſaque comminiſcetur & profitebitur? Quid ergo mirandum, ſi Magi ſuis viribus effecta prædicant, quæ aut nunquam euenerunt, aut longe aliis principiis prouenerunt?

30. Jam

30. Jam vero corpore dicuntur Magi *exportari per aërem* ad loca remotissima; *concumbere cum spiritibus impuris*, vnde Ephialtæ & Hyphialtæ, *Incubi & Succubi* nominantur.

31. Quanquam autem antea demonstratum sit, somnium esse, quod de profectione ad sua comitia narrant Magi; propterea quod *dormire visi sint, quo se abfuisse tempore profitentur*: tamen corpora Magorum in sublime abripi, ἀντιφυσικὸν non est, sed violentum tantum. Tanta enim potest esse externi motoris vis, vt etiam contra, quam propensum sit mobile, loco impellat. Hinc grauissimæ moles impetu ventorum, aliquando per aërem feruntur. Cum autem motus violenti pendeant à potentia materiæ absoluta, quæ est ipsa materiæ essentia: quodcunque corpus per vim abripitur, obseruabit conditiones materiæ conjunctas. Hæ autem sunt, quæ ad quantitatem, coæuam materiæ sociam pertinent. Hinc corpora ista, quantumuis concitatissimo, tamen in moram protracto motu, per spacia item æqualia, & sine penetratione dimensionum aliquo duci necesse est.

32. Quod *de concubitu Dæmonum cum Magis fertur, plus quam vanum est*. Quid enim commiscerentur spiritus, siue inter se, siue cum hominibus, qui nec moueri nec alterari possunt? Quæ autem esset libido generandi in illis, quorum genus nec numero singularium diminui, nec multiplicari potest? Quod si τὸ ὠθυμητικὸν istud cadit in spiritus, quomodo aberit τὸ θρεπτικὸν? quomodo autem vtrumque erit sine organis accommodatis? Corporei ergo spiritus fuerint. Veruntamen gaudent impurissimi genii impuritate hominum, ad eamque vi & fraude adigunt. Animo enim jam dementato lasciuam suggerunt speciem, tum affrictu pruritum excitant, quibus agitari spiritus tanquam œstro exæstuant. *Cum ergo soli pruriant Magi, & sint animo male sani, nihil illorum confessio aliud confirmat, quam se aliquid passos esse: at quomodo passi sint, ratio & fides nulla erit.*

33. DEHINC videnda sunt ea, quæ à Magis dicuntur exerceri in alia. Horum quædam ne quidem fieri possunt: quædam fiunt quidem, sed alias ob causas: quædam ab ipsis Magis vere perficiuntur.

34. Primi generis sunt: Detractio aut obscuratio syderum, suspensio terræ: Item transformatio vera, aut vnius animalis in aliud diuersæ speciei, vt hominis in lupum, felem, asinum: aut animalis in inanimum, vt hominis in lapidem: aut inanimati in animal, vt virgæ in serpentem. *Hæc si à Deo discesseris, nullius causæ vi effici possunt.* Et quoniam Bodinus de *Metamorphosi* in vi es, modo hominis in felem aut lupum, modo lupi & felis in hominem grauiter contendit: illius problematis momenta in singulis causarum generibus ponderabimus.

35. Materiæ vim primum expendemus, in qua omnis potentia passiua est. Duplex ea potentia est, vna absoluta & indeterminata, altera vero definita & certæ formæ destinata. Illa quidem ab essentia, hæc ab existentia materiæ profluit. Hinc duplex statuitur materia, prima & proxima. E prima materia nihil generatur. Quod enim generatur, est hoc vel illud: prima autem materia neque ad hoc neque ad illud est aptata, sed omnium capax. Est vero necessaria obseruatio materiæ primæ, tum vt essentia ipsius materiæ constet, tum vt vniuersalis ratio omnium in natura mutationum explicetur. Inquies: An non omnes formæ educuntur è materia prima, eidemque inhærent? Recte sane. Actus enim, qui suam in se perfectionem obtinet, pati aut recipere nihil potest. Idcirco sola materia, quatenus materia recipit. Sed tamen vt certa forma recipiatur, adesse oportet materiæ certam conditionem & dispositionem: non secus ac lumen in aëre recipitur, sed non sine hac conditione, vt aër sit Διαφανὴς. Quare è materia prima nihil generari potest: educuntur tamen è gremio ipsius (hoc est ex ipsa materiæ essentia) omnes formæ, verum hac lege, vt apparatum certum habeat, quo jam ea sit materia proxima. *Quod si ergo è proxima materia res generantur, profecto vt temere alterum ex altero, & quoduis nascatur è quouis, fieri nequit.* Nam quî possis materiam dicere proximam aut propriam, si non ex ea certo aut definite res oriatur: Quomodo autem vere aut certo affirmare possis, hanc rem genitum iri ex illa, nisi suam quæque & propriam materiam habeat? Sed quid est quod materiam facit proximam? Omnis sane determinatio est à forma. Neque vero solum formæ accidentales, vt quantitas, vt qualitas, materiam ita præcultam reddunt, vt ad certam formam substantialem recipiendam sit facilis & accommodata; sed multo magis ipsa, quæ in materia jam subsistit, forma substantialis. Hujus enim ope & accidentia, & materia ipsa consistunt, & determinantur. Sic non solum quantitas & qualitas, sed potissimum forma substantialis aquæ est causa, vt ex tali materia generari possit vapor. Et à forma substantiali præcipue est ea facultas in semine, vt ex ipso non autem è lapide & ligno nascatur animal. *Quare ex illa demum materia ortum ducere res quæque potest, quæ per formam substantialem præparata sit ad certum affectum.* Vide autem quid nostra velit ratio. Quod à forma est, specificum est, & tale quod est, aut perpetuum aut frequentissimum est in singularibus. Quare ortus mutuus non potest esse nisi inter res certarum specierum. At vero ex homine fieri lupum aut felem, specificum non est. Ergo ne quidem per materiam, cujus in omni generatione prima est habenda ratio, fieri mutatio ista potest.

36. An ergo per formam? Multo minus. Nam actus quilibet definitus est, &

est, & definitum exposcit subjectum : ἄλλο μὲν εἶδει ἄλλη ὕλη. Quin imo suum quæque forma definit subjectum. Hinc præter omnem rationem à Bodino dictum est: spiritum & rationem hominis integram, in corpore & figura bruti consistere posse:

37. Sed in viribus efficientis omnem rem Bodinus collocat. Videamus quid sit efficere. Est, inquam, actum producere: id quod fiat oportet ab actu, & quidem ejusdem speciei seu vniuoco. Quomodo enim Musicus extruxerit domum aut sanauerit? Ita autem efficiens conuenit specie cum eo quod fit, vt aut nihil in se diuersum habeat ab eo, quod fit, vt cum ignis ignem, homo hominem generat. Aut etiam aliud quid contineat, quam illud quod fit, cum eo ipso tamen includat alias totam rationem ejus quod fit, alias partem eam ad quam tota ratio sequi possit. Sic homo statuam construit per artem, quæ est tota statuæ ratio. Sic motus excitat ignem per caliditatem, quæ aut tota ratio est, aut talis pars, ad quam ratio ignis sequi potest. Age vero Dæmones vt mutationem hominis in lupum, aut lupi in hominē efficiant, actumne habent, qui aut utrique aut alterutri, quod mutatione nascitur, similis sit? Minime. *Tantum enim abest, vt Dæmon & homo aut lupus simpliciter conueniant specie, ut æternum & mutabile plus quam genere sejuncta sint.* Nec possis vllo jure animalis rationem assignare spiritibus, quin mortalem iisdem naturam attribuas. Pars autem ea, ad quam sequitur tota ratio animalis, est corpus potentia vitam habens, seu organicum. Id vero formis abstractis è diametro opponitur. Quocirca si quam Dæmonibus vim efficiendi concedas sine actu, qui similis sit ei, quod fit ultra quam possint, agere eos dixeris. Nec caussaberis vim diuinam in permutandis rebus omnibus: nec etiam licentiam à Deo concessam diabolis. *In Deo enim cum sit omnium rerum ratio eminentißime, omnia potest, omnia, quæ vult, agit. Permißio autem Dæmoni facta, est causa priuatiua, quæ formaliter nihil ponit.*

38. Insciteadmodum & profane colligis, Bodine, Magos Ægyptios easdem res fecisse cum Moyse, id est, baculos in virgas vertisse, & ranas produxisse: & vt Moysen, ita & Magos nihil per illusionem fecisse. An enim par est ad agendum virtus Dæmonum & Dei præpotentis? An finis vtrobique fuit idem? & operibus Moysis veris non fuit confirmandum mandatum diuinum ad regem, de dimittendo Israëlitarum populo? & vero præstigiis Magorum non fuit facilis elusu rex, vt, quod ante statuerat, populum vi retineret? At dicuntur in sacris vtrique (ais) easdem res fecisse. Atqui solum, quod in sensus incurrit, factum nec τὸ τί ἐστι facti exponitur. Nimis autem crasse addis: si Magorum serpentes meri fuissent baculi, deuoratos Moysis serpens non fuis-

sit digesturus: Nimis hoc dedisti crassum. *Quæ enim miraculo fiunt diuino, num ad naturæ modum sunt judicanda?*

39. Nec etiam huc facit, quod de Nabuchadonesare & vxore Loti transformatis infers. Nam vt de Babylonii regis exemplo nihil disputem, an non mera fuerit animi ægritudo: *Illud simpliciter assero, quæ diuina vi præter naturæ leges fiunt, à Magicis lusibus esse toto genere separanda.*

40. Unum restat explicandum. Ait Aristoteles 7. Metaphys. tex. 23. & 31. In iis quæ tum ab arte, tum à natura fiunt, quædam existere casu. Dixeris ergo, si non caussis per se, tamen casu transformari animalia. Verum non dicuntur Aristoteli illa casu orta, à quibus omnis definita caussa abfuerit: sed quæ sine externa effectoris commotione, interno quodam principio sponte feruntur ad finem. Id declarat Aristoteles exemplo sanitatis, quæ non solum Medici opera fit, sed & spontaneo humorum motu. Declarat etiam exemplo illarum rerum, quæ in natura αὐτόματον habent ortum è colluuie. Inest horum materiæ calor virtute cœli excitatus, quo illa non aliter ac semen, calore animalis perfusum, suopte nutu ad formam proruit. At in corpore animalis nullum est ejusmodi principium, cujus continuo & ordinato motu, aut ad formam animalis diuersæ speciei, aut ad formam inanimati, ipsum perducatur. A quo enim agente externo principium istud primo defluxerit? Profecto si quid hujus esset, facilior foret è semine hominis conformatio, lupi aut felis, quam è corpore perfecto absolutoque.

41. Sed quid tandem de λυκανθρωπία, ac similibus μεταμορφώσεσι, tantum celebratis, decernis? Describit Arist. 7. Eth. cap. 1. & 6. θηριότητα ὑπερβάλλουσαν τῆς ἀνθρώπου κακίαν quæ appetitum hominis in beluinum conuertit, exclusa aut peruersa ratione. Hujus triplicem causam notat. Alia enim est διὰ μοχθηρὰς φύσεις, quando natura humana in beluinam degenerat. Ea est quarundam gentium *feritas, quæ* nudo incedunt corpore, palant in syluis, vescuntur carnibus crudis, etiam humanis, exhibent epulis suos liberos. Alia est *feritas genita morbo corporis*: vt in grauidis, vitio humorum sæpe excitatur desiderium abominandorum ciborum, calcis, picis, terræ: & in Melancholicis ac Phreneticis è temperiei corruptione motus oriuntur ferini, & ab homine sano alieni. Alia vero est *feritas, praua consuetudine contracta.* Sic Cleomenes Spartanorum rex, è longa cum Scythis helluatione eo feritatis peruenit, vt suos sibi artus detruncaret ferro. Quid prohibet, quartam his addi causam? *sæuitiam diaboli,* qui impios quidem omnes ad dissolutam vitam deducit, sed quorum animos per vim tenet, eos ad facinora, non solum humano, sed & beluino appetitu tetriora impellit. Talem immutationem hominum nos in Sarmatiæ prouinciis

uinciis (de quibus magna λυκανθρωπιῶν fama est) obseruauimus, non figuram aut formam, sed appetitum humanum exuentem: *Reliqua autem quæ de Magicis rerum conuersionibus circumferuntur, aut nunquam visa esse; aut si quæ visa sint, non rem videndam, sed oculum videntis, fascino fuisse oblæsum: aut si inuiolatus perstiterit oculus, rem videndam subdole fuisse subductam, aliamque illius in locum substitutam, plane asseueramus.*

42. Alterius porro generis res, quoniam vere fiunt, causam per se & principem habent, *Naturam aut voluntatem hominis.*

43. *A natura* sunt tempestates, morbi & sanationes morborum, generandi facultas, ferarum & noxiarum bestiarum abactiones aut placationes; *voluntate hominum* conciliantur amicitia & dissidium.

44. Quæ autem à Magis eas ad res adornantur, etsi nullo ordine, nullaque vi ad effectum concurrunt: tamen vano signo & falsa imagine, quod factum futurumue est, quandoque adumbrant. Talia sunt *characteres, imagines cereæ, aut quacunque è re confectæ: carmina: orationes: laudationes; imprecationes: intuitus infensus: corporis gesticulationes: ligaturæ: herbæ per certa loca dispositæ: liquorum & puluerum innoxiorum, siue in aërem siue in terram dispersio: lapides retro jacti: herbæ aut aliæ res decoctæ: defossa in terram ossa, pili, alia.*

45. His nullo modo præstari ea, quæ sibi persuadent Magi, rationes demonstrant sequentes. I. Principia definita, quibus res in natura secundum essentiam suam mutantur, sunt anima nutriens & elementa: cœlum autem vniuersalis causa est. Et anima quidem mutat res & generat per calorem animatis insitum: elementa autem per qualitates primas, quibus summis prædita sunt. Temperamenta vero, quæ refractis qualitatibus elementorum nata sunt, alterandi facultatem tantum obtinent. Quod si ergo solis his principiis mutationes naturales perficiuntur: characteribus, figuris, orationibus, & carminibus, corporis variis gestibus, nulla agendi efficacia tribuenda est. II. Non agunt promiscue res quælibet inter se, nec patiuntur: sed illa demum, quæ genere seu materia conueniunt, specie dissident. Vnde apparet, quæ corpus temperie mutant, animi affectum primo inducere non posse: nec animi affectum vnius, corporis noxam creari alteri. III. *Nulla fieri potest actio sine contactu, quo ipsa iritatur actio.* Et quoniam agunt quædam per medium, quædam sine medio: etiam contactus rerum aut mediate aut immediate fit. *Ergo* quæ in terram aut sub limine defodiuntur, quæque hic illic disponuntur, nisi manifestam aut venenatam qualitatem emiserint, prætergressis efficere nequeunt. Multo autem minus quæ ad multa miliaria à Magis parantur, absentibus possunt esse noxæ. IV. In agentibus & patientibus, nisi sit proportio virium,

effectus

effectus non ſequitur nouus, ſed quod imbecillius eſt, deſtruitur & conuertitur in naturam validioris. Quare aqua quæ profunditur à Magis, ſufficiens non eſt, vt reſoluta in vapores generet pluuiam. Nec pulueres & liquores noxii, quacunque ſparſi, cuiuis obuio inficiendo ſunt. V. Cum nihil vnquam factum ſit, quod fieri non potuerit: cumque potentia paſſiua vnius materiæ & ſubjecti patientis propria ſit: certe vt effectus erumpat, ad quem patiens aut ſeipſo expeditum non fuerit, aut ab agente expediri promte non potuerit, impoſſibile eſt. Imo ad exortum cujuslibet formæ, potiorem partem confert materia: cujus è ſinu illa conuenientiſſime enaſcitur. Quod quidem de forma, quæ καθ' ἕξιν inhæret, potiſſimum intelligatur: ad χέσιν enim eam, quæ eſt ἐν τῷ πῶς, qualiſcunque facultas ſubjecti, etiam indefinita, aliquando ſatis eſt. Quod ſi ita ſe habet, nullum in corpore morbum, nullamque mutationem, ſola externi motoris impreſſione, & ſine omni corporis ipſius propenſione inſitaque labe generari exiſtimandum eſt. VI. Voluntas humana agit excitata cognitione & libere agit.

46. Quod ſi excipias, actionem, qua de negotium eſt, Magicam eſſe, & propterea minime aſtringendam legibus naturæ: nihil eſt. In quæſtionem enim venit, an modo & neceſſitati naturæ eximenda ſit. Et cum effectus ipſe ſit res naturalis: cumque etiam id, quod à Mago ſubordinatur agens, aut ſit corpus naturale, aut res ſecundum naturam: quidni actio ipſa ad canones & ſtatuta naturæ reuocanda & æſtimanda ſit?

47. Sin vrgeas poteſtatem Demonum perficiendi cœpta Magorum, longe etiam ſecus, quam naturæ curſus ferat: tantundem eſt. *Equidem diaboli vim maximam non nego: facultatem euertendi neceſſitudinem cauſarum & effectorum naturalium abnego.* Quis enim ordinem naturæ mutauerit, qui non idem conſeruauerit? *Non poteſt igitur ſine certis & legitimis cauſis vllus in natura effectus, ne quidem Dæmonum conatu prouocari.* Sed vt eſt aſtutia ſimul & violentia, plurimis nouerunt modis agentia adjungere patientibus: tum vires agentium ita aggrauare & exacuere, vt ſolito celerior & grauior prodeat effectus. Iidem, quoad Deus indulſerit, abutuntur natura in perniciem hominis aliarumque rerum. *Quocirca Dæmones, vt ſine mediis naturalibus rem in natura quamcunq; conficiant, irritum eſt: vt immediate alterent & paſſionem inferant, ab ipſorum etiam ſubſtantia, alieniſſimum.*

48. Sed in rem præſentem veniamus, & quibus ſingula, quæ diximus, cauſis per ſe exiſtant: quæque Dæmonum in illis ſubſidiaria opera, Magorumq; hiſtrionica ſit, excutiamus.

49. Tempeſtates, pluuias, grandines, fulgura, tonitrua, certum eſt virtute cœli & elementorum excitari. *Eſt tamen quod Dæmones nonnunquam* (Dei permiſſu) *materiæ motum promoueant, ac dirigant; diſgregatas exhalationes cogant & ita compo-*

componant, vt ſæuiſſima ingraueſcat tempeſtas: quam ipſam etiam detorquent in exitium hominum & jumentorum, deturbationem ædificiorum, calamitatem agrorum. Eſt etiam quod nulla ſuppetente vaporum copia, aëris confractu fragorem, compulſuque nimbos concitent. An enim mobiliſſimum aërem turbare, & per vim agitare integrum non eſſet his, quibus grauiſſima corpora in altum ſubducere, & per aerem impetu auferre non eſt operoſum? Hinc non videtur præter omnem fidem eſſe, quod de Lappis & Finnis memoratur, qui ventos ſecundos precio vendant nautis. Quorum in obſequio cum ſint Dæmones (maxima enim eſt in Septentrionalibus barbaries & idolomania) ſi res ad ſuperſtitionem confirmandam faciat, ipſi aërem haud difficulter à puppi impulerint. Atque adeo cum præuident & ſignis prænotant Dæmones, quid poſſit natura, aut ſuis ipſorum viribus in aëre geri: interpellant Magos, vt hæc illave parent. Ubi ſuccedit eventus, de ſuo artificio hi gloriantur.

50. *Morborum* autem origo omnis è natura eſt. Quod vero Hippocrates in morbis diuinum celebrauit, proceres noſtri magna ex parte in aere ambiente cœliq; motu reponunt. Mirum nî de cauſa interna, quæ in morbis ſæpenumero incognita eſt, accipi poſſit: vt in Epilepſia, Mania, neruorũ affectibus, febribus diuerſorũ generũ, in morbis Epidemiis & hæreditariis obſeruare licet.

51. *Nec poſſunt Dæmones vllum infligere morbum,* ad quem nec corpus animalis pronum paratumq; fuerit, nec cauſarum externarum (quas medici rebus non naturalibus inſcribunt) inſultus acceſſerit. Id vero poſſunt vt τὰ προηγούμενα τοῖς προκαταρκτικοῖς ſingulari ſæpe modo euocent & exacerbent. Hinc alimentis & pabulis admiſcent φθοροποιά. Hinc occaſionem præbent eundi per loca, putridis & virulentis halitibus ſcatentia. Hinc venena ipſi proſtituunt, qua hominibus pecudibuſue via eſt, quibuſq; in locis commorandum eſt. Quibus rebus in corpora intromiſſis, alias humorum putrefactio, certarumque partium corruptela ſequitur: alias ſpiritus vitales inflammantur, & aut σῆψις repentina, aut μαρασμὸς lentus inducitur: alias maligna & mordax qualitas impingitur neruoſis partibus, vnde intolerabiles cruciatus. Sic puluis ille, quem Bodinus à ſaga ſparſum ſcribit, potuit primum quemque tranſeuntem inficere.

52. Quæritur, *quid impediat, quo minus multi aut omnes veneficiis oblatis capiantur?* Certe aliquando totus fere grex læditur: aliquando pauci: aliquando ne quidem is, cui intentatum erat malum. Nec excludimus οἰκονομίαν Dei: ſed & propinquorum cauſam quærimus. Una eſt diuerſa conſtitutio corporum εὐπαθῶν ἢ δυσπαθῶν. Altera eſt diuerſus modus, quo maleficium ad hunc illumve pertingit. Aliquando enim vis venenatæ auræ ſi non prorſus, certe plurimũ diſſipata fuerit, vnde tranſeunti ſecuritas. Aliquando Dæmon in quem poteſt, omnẽ vim veneni ingerit: ita fit, quodcunq; in corpore erat injuriis expoſitũ, illud vt afficiatur.

53. Quæris porro: Quod à Dæmone traditur Mago venenum in manus, vt alicubi deponat, cur non ipsum qui primo fert, Magum potius corripiat, quam alium qui postea incidit? An causam videor jam dixisse? an illud præterea est, quod monet Dæmõ, vt caueat? an ἀλεξιφάρμακον addit? an arcet ab hoc, impellit in illum? Quid hæres? *Mirus est ludio: quæ potest, innumeris ostentat modis.*

54. Ut autem sectatoribus suis, quos scit nocendi cupidos, sed impotentes esse, obsequatur, aliquando his venena exhibenda tradit: vt plurimum solum persuadet, si quem ipse morbum siue sponte, siue suo etiam subsidio futurum, vel etiamnum factum animaduerterit, vt certa quædam apparent, quibus illi, quicquid euenerit, acceptum prorsus ferunt.

55 *Vetulæ solo intuitu putantur nocere.* At quid est, quod ex oculo erumpit, vt maleficium pariat? an spiritus? Mirum si ab hoc abesse possit species objecti visibilis, cujus gratia ad oculum mittitur. Aut igitur hanc secum ducit foras. Nonne sic turbatur visio? ac imago oculo concepta exolescit? Nec qui egressus est, ad oculum reuerti possit spiritus quẽ oculo, aut vultui lædendo impressum oportet. Quid? si hic recipitur in oculo violando, etiam alterum in oculo violante recipi par est, vt visio vtrobiq; fiat. Quomodo autẽ oculus cõtrariis motibus, dum emittit, simul intromittit? Quomodo visio aut alieno spiritu perficitur in oculo proprio, aut proprio spiritu in oculo alieno? Aut ergo foris demũ suscipit speciem. Ista quomodo perueniet ad oculum? Vbi vbi speciem receptã velis, vetulã istam præsente objecto videndo, oculo sano, intẽtis spiritibus nihil videntẽ feceris, imo videntem excæcaueris. An vero halitus est pestilens, qui è vetula effluit? Is non oculi, sed oris, sed totius corporis defluuium est, malignæ & putridæ qualitatis particeps. Non igitur intuitus sed contagium lædit.

56. *Persuasio est*, quæ persuaso forsan attulerit incommodum. Nam qui vetulam extimescit, dum male compositum vultũ intuetur à quo sibi metuit malo, id sua sibi cogitatione cõflauerit: si præsertim seminarium illius aluerit. Nec enim leues sunt motus spirituũ & humorum, qui intensa imaginatione excitãtur. Qui cibum sibi fastidiosum videat ab altero comestũ, etsi nõ oderetur, sola imaginatione adigitur ad vomendum. Et *sæpe quæ aspectu vel auditu molesta sunt, animi usq; defectũ indecunt.* Pueri quoq; baculo percussi, & sæuo vultu territi à vetula, in morbũ incidunt, qui vulgo effascinati creduntur. *Quare non spiritus exitiosus ex oculis vetulæ effusus, sed pusillanimitas & pauor aspicientis, si quid aliud, morbum inferre potest.* Quod vero lippus oculus intuentem lippire facit, causa est mobilitas oculi: qui vt species rerum externas suscipit, susceptisq; conformis fit (est enim actus sensionis ipsum sensibile objectum in esse immateriato:) ita si à perturbabato oculo moueatur, ipse quoq; perturbatur, humoribus alicunde auxilio spirituum accersitis.

57. Ne

57. Nec aliam ob causam probatur, quod ex Isigono Plinius lib. 7 hist. natural. cap. 2. annotauit de Triballis & Illyriis quibusdã, qui visu effascinent interimantque, quos diutius intueantur, iratis præsertim oculis. Quod si à natura tributum illis est, in temperamento materiali (quod vocant) quod peculiari fluxu materiæ nascitur, situm sit oportet. Sed quæ in materia & temperie insunt, natura non omnino celat, sed expressis signis tam in vultu, quã in reliquo corpore delineat & præ se fert. Id enim nisi esset, nulla ratione & certitudine niteretur *Physionomia*, quæ è lineamẽtis & figura externa, conjecturam facit de temperamento & ingenito hominis more: quam profecto scientiam nemo prudẽs despectui habuit. *Cæterum quod fronti cujuslibet & vultui impressum est, simul atq; diligentiori inspectione fuerit obseruatũ, fit nescio quo modo, vt singulares motus in animis nostris excitet, quibus alias ad amorẽ, alias ad metum, alias ad commiserationẽ, alias ad aliã cupiditatẽ rapimur.* Quid enim est, quod vel primo aspectu nos admonet, vt aliũ fauore, aliũ odio dignũ judicem⁹, etsi mores non sint explorati, nisi illud ipsum quod in tẽperamenti naturæq; recessu penitiori abditum, ipsa in facie graphice emicat? *At quæ rara, quæ eximia sunt in materia, quomodo natura dissimulauerit? & propalã visenda non proposuerit?* Quomodo autẽ istorum contẽplatio magnos motus animo intuentis nõ incusserit? Itaq; quos Plinius refert, illorum in vultu dirum quid natura efformarit (quod & Plinius binis oculorum pupillis insinuat) cujus intuitu, metus & consternatio, tantaq; spirituum ad cor compressio facta sit, vt, perseuerante inspectione, cor anguſtia opprimeretur, & prohibita euentatione prorsus suffocaretur. Hinc iratis oculis nocuisse, quia major tum esset truculentia: hinc puberes interemisse, qui distinctius quam pueri, quæ in vultu essent, colligerent, à Plinio perhibentur.

58. Memoriæ etiam proditum est de familiis quibusdam in Africa, quæ si rem pulcerrimam impense laudarent, pernitiem moliantur. An omen dictis illorum adfuerit? & non eo, quod laudaretur, res interierit, sed quia interitura esset, ideo laudaretur? *Nec enim diffitendũ est, esse qui supra, quam humana percipit acies, futura præuideant: propterea quod illorum animus, initia rerũ, quæ euenturæ sunt persentiscat.* Nec ita multæ sunt subuersiones regnorum, vrbium, familiarum præcipuarum, quæ prædictiones suas non habuerint. Itaq; isti rerum florentissimarum quæ non modo hominum, sed ipsius naturæ inuidiæ sunt expositæ, interitum jam instantem præsagierunt. Sed cur res illas prædicarunt? An more hominum fecerunt, qui ea, quæ objerunt, commendant? itidem ipsi quæ obitura essent. An quod expresse laudarunt tacite deuouerunt.

59. *Incredibilia fere sunt*, quæ de cultris, clauis, tigillis, è viuis hominum corporibus, demortuiq; ventriculo exectis commemorantur, quæ Magicis sortibus immissa existimantur. Censent quidam, illa dum secarentur, suppositа esse

à Dæmone, astu obtutum oculorum anteuertente: idq; ob profanam de maleficio persuasionem ab ægro, illisq; qui ægro adfuerunt, conceptam. Nisi forsan credas, in defuncti quidem stomachum, per vulnus patens (is autem cultro sibi fertur abscidisse guttur) aut etiã per fauces fuisse ingestos cultros, ligna, alia &c. In viuentibus autem post longam humorum aut flatuum certa in parte appulsionem, qua non solum intemperies orta est, sed & partes dissolutæ sunt, non sine acerbissimo dolore: aperto tandem vlcere, ejectoque pure, qua datus est meatus, arte Dæmonem immisisse cultrum aut clauum. Ego quod affirmem non habeo. *Vtcunq; res sit gesta, fraus certe adfuit, qua diabolus voluit opinionem huminum de se singularem confirmare.*

60 Neq; vero minus sanationes morborũ, si quæ Dæmonum opera fiunt, mediis & auxiliis naturalibus instituuntur. Nam & causam arcent noxiam quæ forinsecus siue vltro, siue ipsorum compulsu irruit: & salutaria vndecunque βοηθήματα, quibus blande demulceatur & alteretur malum, corpori subministrant. Quæ cum ipsi subito & affatim parent: sanationes celeriter ac præmature absoluuntur.

61. Non est prætereundum *Theophrasti Paracelsi institutum, sanandi vulnera obligatis tantummodo armis.* Quod ita fit: Paratur linimentum ex iis, quæ dira etiam & superstitiosa sunt, ex sanguine & adipe humano, ex situ qui cranio humano aere & tẽpestate innascitur, ex macerata item carne humana, aut sanie demortui corporis conditique, quã Mumiam vocant. Adduntur nonnulla, inflammationi prohibendæ, parti corroborandæ, sedandis doloribus, conglutinandæq; carni non inepta, vt oleum rosaceum, mel, oleum lini, bolus armenus &c. Tum imperatur vt aut arma quæ læserunt, si præsto sint, aut tigillum ferramentumve quodcunque sed tinctum illud prius cruore vulneris, indeque resiccatum, linimento dicto perungatur, & linteis circumligetur, omniq; studio caueatur, ne quis inhæresat squallor. Quid tum postea? Mandatur vt vulnus non minus quam ferrum, bis in singulis diebus linteo mundo, & lotio vulnerati hominis imbuto, obligetur. Sic isti.

62. Ecquid huic rei adsit virium expendamus. Mea sic est ratio. Qui ferrum obligat, vt vulnus sanetur, tantundem agit, ac si glaciem, aut quodcunque corpus frigidum, quod admotam manum frigefecit, integumentis operiat, vt frigefacta manus incalescat. Aut etiã idem videtur esse, ac si veste induas eum, qui alteri detraxit, vt calefiat denudatus. Nihilo εὐλογώτερον est, quod cum armis obligatis fit. Cur autem pari ratione non oblinitur lapis aliudq; telum, quod illisu contuderit, tumoremq; & liuorem sine vulnere incusserit, vt medela sit? At experientia comprobat eventum. Vnde igitur ille? Dispiciamus. Aut enim est à χάρις & similitudinem obligati ferri ad vulnus obligandum.

Atqui

Atqui in relationibus nulla ineſt agendi efficacia. Aut vis quædam dimanat à linimento ad vulnus. At non tangunt mutuum. Et ſi quid linimentum poteſt, non ferro, ſed vulneri inunctum præſtabat, omninoque ferri inunctio ſuperuacanea erat. Si dicas vim vnguenti occulte illabi in vulnus: Mirum vero ſi è quolibet interuallo pertingat, & non ab interuenientibus corporibus inhibeatur. Imo vero cum actio medicamenti ſit materialis (id enim Theophraſtus ipſa inunctione probat) non poteſt ſine contactu corporeo vim edere. Aut ſanatio eſt ab actione linimenti in ferrum. Hoc vero ſanari nec poteſt nec debet. Aut eſt ab actione vnguenti in ſanguinem ferro illitum. At perinde eſt. Nam nec hic ſanari debet. Aut eſt à virtute obliti ferri in vulnus. Verum, vt prius, quod nocebat ferrum, corpori admovebatur: ita etiam hoc, quod ſanare debet, applicandum fuerit. Aut deniq; ſumma rerum redit ad ea, quæ vulneri adhibentur. *Non nego, ſi ſæpius ac ſtudioſe obligetur vulnus linteis mundis, & extergatur recenti lotio, prohiberi inflammationem, ac puris generationem, ipſumq; vulnus præparari ad conſolidationem ſpontaneam. Verum ſi hæc ſufficiunt, ludicra & otioſa ſunt, quæ fiunt præterea.* Quod ſi iſta non ſufficiunt, reſtat ad ſuperſtitionem & impiam opinionem, tum ejus qui adhibet, tum ejus cui adhibetur, omne negotiũ rejiciamus. Et teſtatur quodam ſcripto Thomas Eraſtus, ſe in multis chirurgis periculum feciſſe, qui ſine ſuperſtitione fecerint, ſed nihil profecerint.

63. *Jam quid eſt, quod quorundam corporibus, aut quibusdam corporum partibus indita dicitur eſſe facultas ſanandi certos morbos?* Ut de Pyrrho rege Plinius prodidit, tactu pollicis in dextro pede, lienoſis mederi ſolitum. Non cadit autem ea virtus in corpus cujuſquam, quæ contactu breui & momentaneo expellat morbos. Tametſi enim inſolitus quidam ſtatus oriatur in temperamento, cui facultas ejuſmodi deberi judicetur: tamen niſi longa & aſſidua illius perduret actio, quæ cauſam morbi removeat, & lentam alterationem moveat, item & promoueat, ſalus nulla erit. Sed cum magna ſoleat vulgi de quibusdam eſſe opinio, fit, quod alias dixi, vt animi affectus in ægroto, corporis mutationem inferat. Atq; in iis, quæ pernaturam moueri procliuia ſunt, ſi quod vndecunq; initium motus factum ſit, non ſolum continuus fit progreſſus ad finem, ſed etiam concitatior decurſus, quam pro actu impellentis. Nam quod ſcindi facile eſt, vbi paululum aliqua ſe cueris, plus ſcinditur quam ſcindens ſcindat. *Quamobrem corpora ſanabilia, & in declinatione morbi conſtituta, quacunq; ex re initium & occaſionem ſanationis adepta fuerint, promte & expedite ad ſanationem ipſa ruunt.* Quod vel aſpectus ejus de quo fiducia erat, vel exercitium corporis, vel aer, vel victus iritauerit. Hoc illis ſcilicet accidit, qui dum laborant, itineri ad reliquias ſanctorum ſe deuouent, aut loca vel fontes religione ſacros adeunt: quibus eo certior obtingit ſalus, quod diabolus ad ſtabiliendam idololatriam nocentia ipſe auertat,

juuantia aduertat. Hujusmodi ergo sanationes, quæ interno naturæ motu potissimum fiunt, dicari consueuerunt ei, quod notum, quod celebratum est, vt homini, vt idolo, vt loco.

64. Illud tandem monuerim, non temere esse, quod quidam dicuntur sanari recitatione certorum verborum: vt in hæmorrhagiis fit. Vt enim anodyna mentis, quæ dicuntur, dum animum prostratum recreant, & spiritus à parte dolente auocatos, alio traducunt, doloris sensum obliterant: sic in fluxu sanguinis, recitatis certis verbis, si firma accedat persuasio, spiritus ad contrarium motum abripiuntur, & sanguinis eruptio sistitur. *Non est autem vis ea verbis conceptis ascribenda, sed persuasioni è verbis conceptæ.*

65. *Ligaturas constrictas, herbas sub lecto repositas ad venerem facere frigidos, frigidorum certe oratio est.* Multa autem cum possint esse impedimenta coitus, tam è causis rerum non naturalium externis, quam è causis internis: tum non raro contingit, eam esse violentiam amoris, vt spiritibus omnibus ad præcordia concentratis, partibus genitalibus, quas spiritu turgere oportet, nulla suppetat copia.

66. Feræ natura parent homini, eumque plus timent quam alia: idque propter ordinem in mundo. Mansuescunt autem escis: domanturque arte, metu & verberibus, tum etiam detractis armis, in quibus præsidium ponunt. Fugantur terrore, aut odore ingrato, quem sagacissime percipiunt. Nihil huc obmurmuratæ orationes, nihil figuræ scriptæ.

67. Quæ adhuc exposita sunt, ortum habent è natura. Amicitia autem & odium voluntate hominum conciliantur: quanquam ad hæc suam quoque partem natura contribuat. Cum enim natura ducamur ad prosequendum id, quod bonum aut vtile, nobisque cognatum est: fugiendumque ex aduerso illa, quæ mala, nobis dissimilia, infaustaque esse possunt: ratio tamen nostra, quæ sint ejusmodi, agnoscit & judicat, modosque quibus aut rei judicatæ se applicet, aut ab eadem se abstrahat, inuenit & parat: tum voluntatem consilii sui administram & executricem suscitat & adornat. Nec sine his initiis & alimentis beneuolentia aut maleuolentia vlla succrescit. Quorsum igitur carmina? vincula? alia?

68. Ab amicitia aliquantum sejunctus est amor. Vt enim illa mutuo duorum affectu constat: ita hic vnius tantum est. Et amicitia, quæ nunquam est sine beneuolentia, hoc est, sine bona voluntate, rationi consociatur: amor ad sensum potius attinet. Nascitur ergo amor ex voluptate ea, quæ noticiam rei sequitur: illaque res amatur, quæ sensu cognita & approbata expetitur. Hinc facile est judicare, quid tribuendum sit *Philtris*. Hæc temperiem modo corporis, sed nec subito, nec penitus mutare, & consensione quadam animum afficere ac

re ac perturbare, non autem rei ignotæ noticiam, aut certæ definitæque desiderium suggerere & inculcare possunt: quamuis ægro in animo rei prius notæ & affectatæ phantasma augere, & appetitum inordinate incendere possint.

69. Hæc igitur, quæ commemorata, fallo ascribuntur Magis, illorumque ritibus & delitamentis. *Neq; enim quia talia à Magis administrantur, ea ipsa succedunt: sed quia vere jam euenerunt, aut euentura sunt, Dæmonum hortatu talia ab istis peraguntur.*

70. *Nec fidem facit Magorum assueratio pertinax: est enim corrupti animi & judicii.* Nec etiam fidem addit vulgi opinio. Nam si quid insolitum aut notabile incidat, fit plerumque, vt illius causa à plurimis asseratur, non ea quæ ad effectum ipsum quadret, sed quæ suæ cujusque cogitationi alludat.

71. Supersunt illa, quæ à Magis vere fiunt, vt Veneficia oblata, homicidia manu perpetrata. Verum hæc non sunt Magorum propria, sed cum aliis communia.

72. Ex omnibus autem iis, quæ huc vsque exposita sunt, colligamus causas, ipsumque τὸ διὰ τί affectuum magicorum: quod vno eodemq; συλλογισμῷ fieri nequit. Quorum enim ἐτέρχεια ad Magum attinet ipsum, princeps illorum *causa effectrix* est Diabolus, totius fabulæ & lusus præstigiosi, quem prædicant Magi, inceptor, actor, perfector. *Causa autem sine qua non*, est permissio & indulgentia Dei, qui desertores sacratissimi fœderis sui, justissimo judicio vicissim deserit, ac diabolo ludificandos & pessundandos relinquit. *Instrumentum* istarum actionum est Magus, qui non aliter ac seruus ad œconomica, sic ipse ludibriorum diabolicorum vsui se offert ac destinat. *Hunc vero ad tale ministerium varia adduxerint.* Alias quidem *cyclopica* ἀθεότης & δεισιδαιμονία: vnde Magia apud barbaros & Septentrionales maximo in vsu est. Alias *vana curiositas, aut ambitio, aut auaritia*: quorum nomine Magia etiam illustribus quibusdã viris exprobratur. Alias *odium hominum & cupiditas dandi aliis damnum*, vt in vetulis aliisque, qui in fermento, quod ajunt, semper jacent. Alias *animus desperabundus, & diffidentia de cura & sustentatione diuina*, quibuscum concurrit fere εὐήθεια & simplicitas deceptu facilis. Hinc melancholici, qui tristes sunt, & mulierculæ quæ imprudentes & credulæ sunt, ista in scena frequentissime introducuntur. Si qui ergo ita fuerint affecti animo, vt dixi, nimirum illis in tempore se adjungit Diabolus: & quam quisque curam aut cupiditatem animo versat, inflammat: qui est furor impietatis, hunc ostentis portentisque adauget: quam quis à Deo defectionem parat, blanda vanitate & magnificis promissis suadet, persuadet: donec ad se pellectos, ad libitum tractet & exagitet. Hoc regnum est diaboli: his armis & dolis capiuntur, captique in seruitutem turpem & deploratam sua culpa conjiciuntur homines miseri. *Cæterum*

eundem

eundem Magum nihil prohibet materiam seu subjectum istarum actionum dicas. Nam cum Dæmon eo vtatur suarum machinationum organo: actio tamen ipso in Mago inhæret & subsistit.

73. Quæ autem Magica vi aliis in rebus extra Magos ipsos proueniunt, causam per se & primariam habent naturam, quæ etiam sine ope Magica producere eadem potest. In quibusdam vero causa est cognitio & voluntas hominis, Συναίτιον illis accedit ingenium & violentia Dæmonum, qui suppetias naturæ ferunt: & vt agentia cum patientibus ad palæstram suam actumque perueniant, efficiunt: impedimenta remouent: contactum prægrauant & ingeminant. Quibus rebus efficitur, vt effectus inopinatus, præcox & valentissimus oriatur. *Magi vero* de illis cura & cogitatio est omnino causa per accidens. Nihilo enim majori necessitate euentus in natura succedit cogitatis Magi: quam si mihi de aduentu amici, monitu cujusdam cogitanti, accidat illum vltro aduentare, & (quod ajunt) lupum in fabula esse. Ipsa vero ἐργασία & apparatus Magi, quæ fit characteribus, carminibus &c. nulla vi, nulloque ordine, aut lege respicit effectum. Si dicas à Dæmone jussa institutaque esse, neque vt consentaneum est, frustra: lusus est. Neque enim ideo mandat, vt per ista agat aut efficax sit, sed vt amenti Mago indubitatam opinionem afferat, dum aliquid agit, aliquid se posse & efficere. Sin instes; etiam aliis, qui Magi non sint vsitata esse & prodesse: idem petis. Nam nec hi illorum virtute effectum præstant: nec diabolus his vtitur instrumentis aut adminiculis. *A quocunque autem profecta sint autore, certum est, ad persuasionem profanam & superstitionem tantum facere: quam vbi inuexit Diabolus, vocatus adest, & quod requiritur, quodque potest sedulo obit.*

74. Finis, si quis dicendus est, & non potius τὸ ἔσχατον (βούλεται γὰρ οὐ πᾶν εἶναι τὸ ἔσχατον τέλος, ἀλλὰ τὸ βέλτιστον:) is ergo finis est *extremus interitus*, in quem mendaciis magistri sui conjicitur Magus. Est etiam apud alios introductio & confirmatio superstitionis, ordinem diuinitus institutum in natura, eoque ipsum Deum contemnentis. Imprimis autem est κακοξιλία Diaboli, opera & miracula diuina arroganter affectantis.

FINIS.